

The Effect of the Thematic Memorization of the Qur'an on the Students' Self-Regulation in Farahan

■ Mohammad Taqi Mobasheri¹ ■ Mahmood Safari² ■ Mahdiye Esfani Farahani³

- **Objective:** This study aimed to investigate the effect of thematic memorization of the Qur'an on the students' self-regulation.
- **Method:** The research method was quasi-experimental. The statistical population included all the seventh grade junior high school female students in Farahan, Markazi province, Iran, who were studying in the academic year 2020-2021. From among the junior female high schools, and from among the seventh grade classes, one school and two classes respectively were selected randomly. There were 30 students in the both classes which were randomly divided into the experimental and control groups. For this purpose, a pretest-posttest design with a control group was used. The Beaufort's self-regulation questionnaire was used to collect the data of the study. After confirming the face and content validity of the questionnaire, its reliability was calculated through Cronbach's alpha coefficient of 0.85. The analysis of covariance and ETA coefficient were used to analyze the data.
- **Finding:** The findings showed that thematic memorization of the Holy Qur'an promoted 34.8% of students' self-regulation.
- **Conclusion:** Therefore, it can be said that the level of students' self-regulation can be improved thanks to the memorization of Divine verses and familiarity with the Holy Qur'an.

Keywords: the Qur'an, thematic memorization, self-regulation

Citation: Mohammad Taqi Mobasheri, Mahmood Safari, Fahima Esfani Farahani. (2021). The Effect of the Thematic Memorization of the Qur'an on the Students' Self-Regulation in Farahan, Applied Issues in Islamic Education, 6(1):123-137.

Received: 2021/03/09

Accepted: 2021/05/22

1. **Corresponding Author:** An Assistant Professor, the Department of Theology and Islamic Studies, Farhangian University, Tehran, Iran.
E-mail: Mt_mobasheRi@yahoo.com. 0000-0001-9580-6637
2. An Assistant Professor, the Department of Educational Sciences, Farhangian University, Iran.
E-mail: drsafari2016@gmail.com. 0000-0002-9116-7732
3. An MA, the Department of the Sciences of the Qur'an and Hadith, Farhangian University, Tehran, Iran.
E-mail: farahani.m1371@gmail.com. 0000-0002-9783-4516

پروشکاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

تأثیر حفظ موضوعی قرآن بر خودتنظیمی دانش آموزان دختر شهرستان فراهان

■ مهدیه اسفینی فراهانی***

■ محمود صفری**

■ محمدتقی مبشری*

چکیده

- هدف: هدف این پژوهش، بررسی تأثیر حفظ موضوعی قرآن کریم بر خودتنظیمی دانش آموزان بود.
- روش: روش پژوهش از نوع نیمه آزمایشی است. جامعه آماری شامل کلیه دانش آموزان دختر پایه هفتم شهرستان فراهان بود که در سال تحصیلی ۱۳۹۹-۱۴۰۰ مشغول به تحصیل هستند. از بین مدارس متوسطه اول دخترانه یک مدرسه و از بین کلاس‌های پایه هفتم آن دو کلاس به صورت تصادفی انتخاب شدند. تعداد دانش آموزان هر دو کلاس مجموعاً ۳۰ نفر بودند و این دو کلاس به صورت تصادفی در دو گروه آزمایش و کنترل قرار گرفتند. بدین منظور طرح پیش‌آزمون-پس‌آزمون با گروه کنترل مورد استفاده قرار گرفت. برای گردآوری داده‌ها از پرسش‌نامه خودتنظیمی بوفارد استفاده گردید. پس از تأیید روایی صوری و محتوایی پرسش‌نامه، پایایی آن از طریق ضریب آلفای کرونباخ ۰/۸۵ محاسبه شد. به‌منظور تجزیه و تحلیل داده‌ها از تحلیل کوواریانس و ضریب اتا استفاده گردید.
- یافته‌ها: نتایج تحقیق نشان داد که حفظ موضوعی قرآن کریم ۳۴/۸ درصد از میزان خودتنظیمی دانش آموزان را ارتقاء می‌دهد.
- نتیجه‌گیری: در نتیجه می‌توان گفت به برکت حفظ آیات الهی و انس با قرآن کریم، می‌توان میزان خودتنظیمی دانش آموزان را بهبود بخشید.

واژگان کلیدی: قرآن، حفظ موضوعی، خودتنظیمی

□ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۰/۰۳/۰۱

□ تاریخ دریافت: ۱۳۹۹/۱۲/۱۹

* نویسنده مسئول: استادیار گروه الهیات و معارف اسلامی، دانشگاه فرهنگیان، تهران، ایران.

E-mail: mt_mobasheri@yahoo.com. ID 0000-0001-9580-6637

** استادیار گروه علوم تربیتی، دانشگاه فرهنگیان، تهران، ایران.

E-mail: drsafari2016@gmail.com. ID 0000-0002-9116-7732

*** کارشناس ارشد گروه علوم قرآن و حدیث، دانشگاه فرهنگیان، تهران، ایران.

E-mail: farahani.m1371@gmail.com. ID 0000-0002-9783-4516

مقدمه

امروزه بالغ بر سه میلیون دانش‌آموز در دوره اول متوسطه مشغول به تحصیل بوده که حدود یک میلیون و ششصد هزار نفر دانش‌آموز دختر می‌باشند. از آنجا که دوره نوجوانی دوره‌ای بسیار سرنوشت‌ساز و حساس است که در آن تغییرات عمده جسمی، روانی و اجتماعی با هیجانات شدید همراه است و بسیاری از دستگاه‌های عصبی و شناختی در خلال این دوره به رشد و تکامل می‌رسند، ارائه آموزش‌هایی مبتنی بر تنظیم شناختی هیجانی ضروری به نظر می‌رسد (پاشا و گل‌شکوه، ۱۳۹۶: ۲۹).

نوجوانان، به‌خصوص دختران نوجوان یکی از آسیب‌پذیرترین قشرهای جامعه در برابر رفتارهای پرخطر هستند (گرمارودی، مکارم، علوی و عباسی، ۱۳۸۸). آموزش تنظیم شناختی هیجان، به‌ویژه خودتنظیمی^۱ می‌تواند بر عملکرد دانش‌آموزان تأثیر به‌سزایی داشته باشد (Garcia, Falkner & Vivian؛ 2018، DeSmul, Heirweg, VanKeer, Devos & et al, 2018). خودتنظیمی در دانش‌آموزان به‌فعالیت مستقل آن‌ها در آموختن میانجامد. دانش‌آموزان خودتنظیم، کنش‌های شناختی و رفتاری خود را در جهت دستیابی به هدف‌هایشان به‌کار می‌گیرند (Zimmerman, 2002: 25). خودتنظیمی یک جنبه مهم یادگیری و عملکرد تحصیلی دانش‌آموزان در محیط کلاسی است. نظریه‌های خودتنظیمی به‌طور کلی به دنبال این سؤالات هستند که بدانند چرا و چگونه دانش‌آموزان به یادگیری روی می‌آورند و برای یادگیری مستقل چه چیزی را می‌باید در مورد خود و کارهای تحصیلی خود بدانند (Cazan 745: 2013). خودتنظیمی به این مطلب اشاره دارد که دانش‌آموزان چگونه یادگیری خود را هدایت می‌کنند و چگونه راهبردهای شناختی، فراشناختی و رفتاری موجب افزایش تلاش آن‌ها می‌گردد؟ (Raisanen, Postareff & Lindblom, 283: 2016). با توجه به اهمیت فراوان مقوله خودتنظیمی در نحوه رفتار، نوع یادگیری دانش‌آموزان و نحوه پیشرفت تحصیلی آن‌ها و همچنین دارا بودن سطح مناسبی از این ویژگی در وجود و شخصیت افراد برای ورود موفقیت‌آمیز به دوره‌های بعدی زندگی، لزوم نهادینه کردن این صفت شخصیتی به‌خصوص در دختران قرار گرفته در سنین بلوغ که به‌عنوان پرورش‌دهندگان نسل‌های بعدی کشورمان شناخته خواهند شد، بیش از پیش احساس می‌شود. اگر بتوان راهبردهای خودتنظیمی را در دانش‌آموزان ایجاد کرد، این راهبردها

به دانش آموزان این امکان را می دهند که با برنامه ریزی، سازماندهی و خودبازبینی به شیوه های تکلیف مدارتر به انجام تکالیف درسی و فعالیت های روزمره بپردازند، این دانش آموزان به واسطه خودتنظیمی می توانند از مفید بودن راهبردهای خاص برای حل مسائل کارا و یادگیری اثربخش آگاهی داشته باشند (Murphy & Murphy, 293: 2006). با توجه به کارکردهای حیاتی و تأثیرگذار خودتنظیمی بر زندگی افراد و همچنین نقش غیرقابل انکار آن در دوره های حساس رشد و تکامل انسان سؤال اصلی در این تحقیق چگونگی آموزش این مفهوم تأثیرگذار به دانش آموزان است. آیا می توان خودتنظیمی را آموزش داد؟ با توجه به مطالعات انجام شده برای آموزش خودتنظیمی مدل های مختلف وجود دارد که در این مدل ها بر نقش فعال یادگیرنده در فرایند یادگیری تأکید می شود. هدف هر یک از این مدل های خودتنظیمی، تبیین روند شکل گیری و گسترش ظرفیت های خودنظم بخشی، مهارت های استقلال و خودتنظیمی در زمینه هایی است که می تواند موفقیت های فردی و تحصیلی را متاثر سازند (Pustinen, 91:2001). این مدل ها عبارتند از مدل بوکارتز^۱ (سه لایه یادگیری خودتنظیمی)، مدل پنتریچ^۲ (چهارچوب عمومی برای خودتنظیمی) مدل وین^۳ (مدل چهار مرحله ای یادگیری خودتنظیمی) و در نهایت مدل زیمرمن^۴ (مدل شناختی- اجتماعی) (موسوی نژاد، ۱۳۷۶: ۸۶).

دغدغه پژوهشگران از آنجایی شروع شد که انس با «قرآن» می تواند موجب کاهش قابل توجه اختلال افسردگی شود و آرامش انسان را بیشتر نماید (فیاض، سلگی و نبوی، ۱۳۹۹)، اختلال استرس را کاهش دهد (پورموحد، یاسینی اردکانی، روزبه، یاسینی اردکانی و راعی عزآباد، ۱۳۹۹)، سلامت روان را ارتقاء بخشد (لکزایی، ثناگو، کاوسی، جویباری و همکاران، ۱۳۹۷؛ زرافشانی، رضایی و زرافشانی، ۱۳۹۶)، خطرپذیری نوجوانان در مقابل رفتارهای پرخطر را کاهش دهد (رضایی، فرخی، دارابی و محمدی، ۱۳۹۷)، عزت نفس انسان را بالا ببرد (پاسالاری و ذاکری، ۱۳۹۴)، منجر به موفقیت تحصیلی می گردد (Navaz & Jahangir, 2015)، هوش شناختی کودکان را بهبود می بخشد (Slamet, 2019) و تأثیر معناداری بر آرامش انسان دارد (Sheikha, Hassan & Othman, 2013)

1. BukaRtz
2. PintRich
3. winn
4. zimmeRman

و از طرفی، توجه به دوره پرخطر دختران نوجوان ضروری است و در میزان اثربخشی حفظ موضوعی قرآن بر زندگی اجتماعی دانش‌آموزان دختر در مدارس ابهام وجود دارد، توجه هرچه بیشتر به قرآن، حفظ آن و به‌ویژه حفظ موضوعی قرآن از جایگاه و اهمیت بسیار بالایی برخوردار می‌گردد؛ چرا که با بررسی تحقیقات و پژوهش‌های انجام گرفته در زمینه قرآن کریم به‌طور عام و حفظ قرآن به‌طور خاص متوجه خواهیم شد پژوهش در زمینه حفظ قرآن بسیار کم و انگشت‌شمار انجام گرفته و تنها یک مورد پژوهش با هدف «بررسی میزان یادگیری خودتنظیمی در بین حافظان قرآن و غیرحافظان» انجام گردیده که آن هم به‌صورت پیمایشی بوده و تحقیقی که دقیقاً به این موضوع بپردازد و ساز و کارهای کاربردی ارائه دهد، حداقل برای پژوهشگران حاضر یافت نشد. همچنین از آنجایی که نتایج این مطالعه می‌تواند از میزان تأثیر حفظ موضوعی قرآن بر زندگی اجتماعی انسان به‌خصوص دانش‌آموزان دختر تصویر روشنی ارائه دهد و راهکارهای عملی و قابل اجرا پیشنهاد نماید به‌طوری که در دستور کار برنامه‌ریزان، سیاست‌گذاران، مدیران آموزشی و دست‌اندرکاران تعلیم و تربیت قرار گیرد، انجام آن امری مهم و ضروری است. لذا در این راستا به پژوهش‌هایی که به بحث، تفسیر و نتیجه‌گیری این مطالعه کمک می‌کند، پرداخته می‌شود:

لکزایی و همکاران (۱۳۹۷) در پژوهشی با هدف «بررسی مقایسه‌ای سلامت روان در بین حافظان قرآن و غیرحافظان شهر گرگان» به این نتیجه دست یافتند که میزان سلامت عمومی کل در برخی شاخص‌ها در میان حافظان به‌طور معناداری بیشتر از غیرحافظان بوده است.

زرافشانی و همکاران (۱۳۹۶) در تحقیقی با هدف «مقایسه شاخص‌های سلامت عمومی زنان حافظ قرآن و زنان غیرحافظ شهر کرمانشاه» که به‌طور پس‌رویدادی انجام شده است دریافتند که بین دو گروه زنان حافظ قرآن و زنان غیرحافظ در مقیاس‌های سلامت عمومی، علائم اضطراب، اختلال‌خواب، افسردگی، علائم جسمانی و همچنین در مقیاس کارکرد اجتماعی تفاوت معناداری وجود دارد.

پاسالاری و ذاکری (۱۳۹۴) در پژوهشی با هدف «بررسی اثربخشی آموزش حفظ قرآن بر عزت‌نفس و پرخاشگری نوجوانان شهر شیراز» به این نتیجه رسیدند که میانگین نمرات عزت‌نفس در گروه آزمایش (حافظان قرآن) بیشتر از گروه کنترل و میانگین

پرخاشگری آنان کمتر از گروه کنترل است. بنابراین آموزش حفظ قرآن بر عزت نفس و پرخاشگری نوجوانان تأثیر معناداری دارد.

نصرتی (۱۳۹۳) در پژوهشی به هدف «تبیین نقش حفظ قرآن در حافظه رویدادی و معنایی دانش آموزان دختر شهر تهران» به این نتیجه رسیدند که دانش آموزان حافظ قرآن در هر دو نوع حافظه معنایی و رویدادی از دو گروه مبتدی و غیرحافظ قرآن عملکرد بهتری در یادآوری داشتند. اما بین عملکرد دانش آموزان مبتدی و غیرحافظ قرآن تفاوتی وجود نداشت.

مفاخری و معتمدی (۱۳۹۰) در پژوهشی با هدف «بررسی میزان یادگیری خودتنظیمی در بین حافظان قرآن و غیرحافظان» که در سه گروه حافظ، مبتدی و غیرحافظ به طور پیمایشی انجام گرفت نشان داده‌اند که حافظان قرآن در مقوله یادگیری خودتنظیمی عملکرد بالاتری نسبت به غیرحافظان دارند.

رویساتول Roisatul (۲۰۱۹) در پژوهشی با هدف «بررسی تأثیر ضریب هوشی، خودکارآمدی و خودتنظیمی بر توانایی حفظ قرآن» که در پایه‌های هشتم و نهم با نمونه‌ای به حجم ۵۸ نفر در شهر سیدوآر جو اندونزی صورت گرفته، به این نتیجه رسیدند که خودتنظیمی، خودکارآمدی و ضریب هوشی بر توانایی حفظ قرآن تأثیرگذارند.

سلامت Selamet (۲۰۱۹) در پژوهشی با هدف «بررسی تأثیر حفظ قرآن بر هوش شناختی کودکان» که در کشور مالزی و در بین کودکان مهدهای کودک به صورت نیمه‌آزمایشی انجام داده است، نشان می‌دهد که حفظ قرآن در بهبود هوش شناختی کودکان تأثیرگذار است.

جینتینگ Ginting (۲۰۱۹) در پژوهش خود که با هدف «تبیین ارتباط خودتنظیمی با حفظ قرآن در دانشگاه اسلامی بین‌المللی مالزی» برخلاف تحقیقات دیگر، دریافتند که بین میزان خودتنظیمی دانشجویانی که در برنامه حفظ قرآن شرکت کرده‌اند و دانشجویانی که در این برنامه شرکت نکرده‌اند اختلاف معناداری وجود ندارد.

پژوهش‌های انجام شده در ارتباط با قرآن (هرچند به مقدار کم) نشان می‌دهد که این کتاب آسمانی هم از نظر لفظ و هم از نظر معنا با برخی متغیرهای روان‌شناختی، تربیتی و جامعه‌شناختی مرتبط و حتی تأثیرگذار بوده است (رضایی و همکاران، ۱۳۹۷: ۸۴) و اگر انسان با قرآن به هر شکل ممکن مانوس گردد، بی‌تردید از مزایا و محاسن معنوی

آن (قرائت، حفظ، آوای قرآن و ...) بهره خوبی خواهد برد. حال محققان در این پژوهش به دنبال آن هستند که آیا حفظ موضوعی قرآن بر زندگی اجتماعی دانش‌آموزان دختر تأثیر دارد؟ اگر اثربخش است، میزان اثربخشی آن چقدر است؟

روش پژوهش

این پژوهش از نظر هدف کاربردی و از نظر اجرا شبه‌آزمایشی با طرح پیش‌آزمون، پس‌آزمون و گروه کنترل می‌باشد. جامعه آماری این پژوهش شامل کلیه دانش‌آموزان دختر پایه هفتم شهرستان فراهان در سال تحصیلی ۱۳۹۹-۱۴۰۰ بود که مشغول به تحصیل هستند. از بین مدارس دوره اول متوسطه دخترانه شهرستان فراهان که تعداد آن‌ها به ۴ مدرسه می‌رسید به صورت تصادفی یک مدرسه انتخاب شد و از بین کلاس‌های پایه هفتم این مدرسه دو کلاس به صورت تصادفی انتخاب شدند. تعداد دانش‌آموزان هر دو کلاس مجموعاً ۳۰ نفر بودند که به طور تصادفی در دو گروه آزمایش و کنترل قرار گرفتند. پس از انتخاب کلاس‌ها، جلسه توجیهی برای دانش‌آموزان برگزار گردید و از آن‌ها خواسته شد که رضایت‌نامه توزیع شده را با همکاری والدین تکمیل و به پژوهشگر عودت دهند که همه آن‌ها رضایت به همکاری دادند. همچنین ملاک ورود این بود که دانش‌آموزان از نظر معدل مشابه باشند، سوره‌های مورد استفاده در نماز را حفظ باشند و در نهایت، بتوانند تمام ۴۰ آیه موضوعی را حفظ نمایند و به مفاهیم آن مسلط گردند. حتی دانش‌آموزانی که حافظ کل یا چندین سوره از قرآن بودند از گروه‌ها حذف شدند. به منظور گردآوری داده‌ها از پرسش‌نامه استاندارد که توسط کدیور (۱۳۸۰) هنجاریابی شده و دارای ۱۴ گویه پنج گزینه‌ای از طیف لیکرتی (کاملاً موافقم، موافقم، نظری ندارم، مخالفم و کاملاً مخالفم) استفاده گردید. در این پژوهش پایایی پرسش‌نامه، از طریق ضریب آلفای کرونباخ ۰/۸۵ محاسبه شد. سپس گروه آزمایش به مدت ۸ هفته تحت تأثیر متغیر مستقل (حفظ موضوعی) قرار گرفتند، به طوری که با بهره جستن از کتاب «حفظ موضوعی قرآن کریم» که به همت مؤسسه فرهنگی قرآن و عترت نورالثقلین تهیه و تنظیم گردیده است به طور تصادفی ۴۰ آیه از بخش سوم کتاب (۲۰ آیه از فصل اول بخش سوم و ۲۰ آیه از فصل دوم بخش سوم) انتخاب گردید. دلیل انتخاب بخش سوم برای حفظ آیه‌ها محتوای اخلاقی آیات بود که از ترجمه و تفسیر روان برخوردار بودند.

همچنین آیاتی انتخاب شدند که ارتباط تنگاتنگی با زندگی اجتماعی دانش آموزان دارد. درحالی که در کتاب پیام‌های آسمانی، حفظ، ترجمه و تفسیر آیات ضروری نیست و بیشتر به مباحث توحید، معاد و نبوت می‌پردازد. سپس روایی صوری و محتوایی آن توسط اساتید صاحب‌نظر این حوزه و اساتید راهنما و مشاور مورد تأیید قرار گرفت. سپس در طول ۸ هفته و به ازای هر هفته ۵ آیه به شیوه «تلاوت»، جهت آشنایی با آیاتی که در برنامه حفظ موضوعی قرار داشتند؛ چراکه لازم بود این آیه‌ها با دقت کامل به تمامی الفاظ و حرکات چند بار به صورت معمولی تلاوت شوند؛ «مفاهیم»، با توجه به این که هدف از حفظ موضوعی آشنایی با معارف انسان‌ساز قرآن، توانایی استدلال به آیات و مهم‌تر از هر چیز عمل به آن‌ها و در نتیجه تقرب به ذات اقدس باری تعالی است؛ چون حافظ علاوه بر به‌ذهن سپردن آیه، باید مفاهیم آن را نیز بیاموزد. همچنین فراگیری مفاهیم موجب سهولت و لذت معنوی بیشتر در حفظ آیات می‌شود که برای درک محتوای دلانگیز این صحیفه آسمانی باید بعد از روخوانی، حداقل یک یا دو بار ترجمه آیه خوانده شود؛ «یادسپاری»، پس از خواندن ترجمه، نوبت به مرحله حفظ می‌رسد. برای این کار ابتدا باید موضوع آیه به خاطر سپرده شود. سپس با دقت کامل به واژه‌ها و حرکات آیه، جملات به‌اندازه‌های تکرار شود که آیه با کیفیت مطلوب در ذهن ثبت شود. مقدار تکرار آیه بستگی به عواملی چون میزان آشنایی ذهن با آیه موردنظر، استعداد و توانایی حافظ و میزان آشنایی او با روخوانی دارد. سپس برای حفظ ترجمه واژه به واژه آن با کلمات آیه مطابقت می‌گردد و به ذهن سپرده می‌شود؛ «تثبیت»، برای ایجاد اعتماد نسبت به محفوظات جدید، لازم است موضوعات آیات و ترجمه آن‌ها در چند نوبت از حفظ یادآوری شوند تا اشکالات احتمالی مرتفع و محفوظات در ذهن تثبیت گردند.

در نهایت، این برنامه از طریق برنامه شاد (شبکه اجتماعی دانش‌آموزان) و در قالب نرم‌افزار حفظ موضوعی قرآن ارائه گردید. پس از پایان ۸ هفته از هر دو گروه مجدداً پرسش‌نامه خودتنظیمی به‌عنوان پس‌آزمون اجرا گردید. سپس داده‌های پژوهش در دو سطح آمار توصیفی و استنباطی با بهره‌گیری از آزمون آماری کوواریانس (به همراه چهار مفروضه تحلیل آن، شامل نرمال و خطی بودن داده‌ها، همگنی واریانس‌ها و شیب‌های رگرسیون) و ضریب اتا از طریق نرم‌افزار SPSS_{۲۴} مورد تجزیه و تحلیل گرفتند.

یافته‌های پژوهش

شاخص‌های آمار توصیفی مربوط به خودتنظیمی در دانش‌آموزان مورد مطالعه در جدول و نمودار شماره ۱ ارائه گردیده است.

۱۳۰

جدول ۱. میانگین و انحراف معیار خودتنظیمی در دو گروه آزمایش و کنترل، در دو مرحله پیش‌آزمون و پس‌آزمون

متغیر	مرحله	آزمایش M±SD	کنترل M±SD
خودتنظیمی	پیش‌آزمون	۴۳/۲۶±۳/۴۳	۴۲/۶۰±۴/۶۱
	پس‌آزمون	۴۸/۱۳±۵/۴۸	۴۳/۲۰±۵/۴۶

نمودار ۱. میانگین نمره خودتنظیمی در دو مرحله به تفکیک گروه‌های آزمایش و کنترل

همان‌طور که در جدول و نمودار شماره ۱ مشاهده می‌شود، میانگین نمره خودتنظیمی در گروه آزمایش در مرحله پیش‌آزمون ۴۳/۲۶ بوده است که بعد از اعمال روش آزمایشی

در مرحله پس‌آزمون به میانگینی برابر با $48/13$ رسیده است. در گروه کنترل در مرحله پیش‌آزمون میانگین برابر با $42/60$ بوده که در مرحله پس‌آزمون با تغییر اندکی به مقدار $43/20$ افزایش پیدا کرده است.

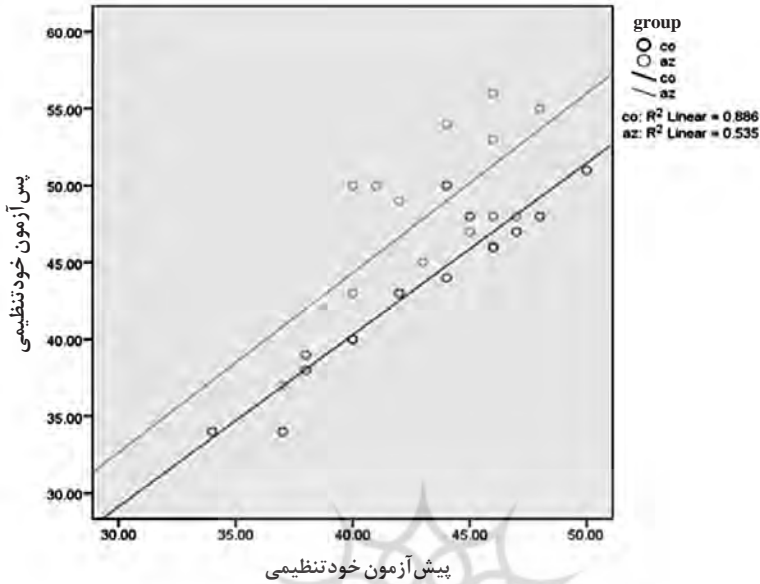
در راستای تحلیل‌های استنباطی و آزمون سؤالات تحقیق از طریق پیش‌آزمون-پس‌آزمون با گروه کنترل و روش آماری کوواریانس استفاده شد. قبل از تحلیل داده‌های مربوط به سؤالات، برای اطمینان از این که داده‌های این پژوهش مفروضه‌های زیربنایی تحلیل کوواریانس را برآورد می‌کنند به بررسی آن‌ها پرداخته شد. بدین منظور چهار مفروضه تحلیل کوواریانس شامل نرمال بودن، خطی بودن، همگنی واریانس‌ها و همگنی شیب‌های رگرسیون مورد بررسی قرار گرفتند.

جدول ۲: نتایج آزمون کلموگروف-اسمینروف

در مورد پیش‌فرض نرمال بودن توزیع نمرات متغیر خودتنظیمی به تفکیک گروه

متغیر	گروه	تعداد	K-S	P
پیش‌آزمون خودتنظیمی	آزمایش	۱۵	۰/۱۸۷	۰/۱۶۶
	کنترل	۱۵	۰/۱۵۳	۰/۲
پس‌آزمون خودتنظیمی	آزمایش	۱۵	۰/۱۵۷	۰/۲
	کنترل	۱۵	۰/۱۶۲	۰/۲

همان طوری که در جدول شماره ۲ ملاحظه می‌شود، سطح معنی‌داری بیشتر از $0/05$ هستند، بنابراین پیش‌فرض نرمال بودن توزیع نمرات دو گروه در متغیر خودتنظیمی تأیید می‌شود. همچنین رابطه خطی بودن بین متغیر وابسته و متغیر کمکی در هر گروه از طریق نمودار پراکندگی و خط راست رگرسیون تعیین می‌شود. در این پژوهش پیش‌آزمون خودتنظیمی به‌عنوان متغیرهای کمکی و پس‌آزمون آن‌ها به‌عنوان متغیر وابسته تلقی شد.

نمودار شماره ۲. بررسی خطی بودن رابطه پیش آزمون و پس آزمون متغیر خودتنظیمی همان طور که در نمودار شماره ۲ مشاهده می شود رابطه متغیر وابسته و هم تغییر (کمکی) در هر دو گروه تقریباً خطی می باشد.

جدول ۳: آزمون برابری واریانس خودتنظیمی برای گروه های کنترل و آزمایش

متغیر	زمان	F	DF1	DF2	P
خودتنظیمی	پس آزمون	۳/۰۵۵	۱	۲۸	۰/۰۹۱

در جدول شماره ۳ نتایج آزمون لون جهت بررسی همسانی واریانس های پس آزمون خودتنظیمی نشان می دهد که سطح معناداری بزرگ تر از $0/05$ می باشد، بنابراین تجانس واریانس ها در دو گروه آزمایش و کنترل در سطح ۹۵ درصد معنی دار نمی باشد. بنابراین می توان گفت که واریانس های دو گروه آزمایش و کنترل خودتنظیمی در دو گروه آزمایش و کنترل یکسان است.

جدول شماره ۴ به بررسی همگنی شیب های رگرسیون که یکی از مفروضه های استفاده از آزمون تحلیل کوواریانس می باشد، می پردازد.

جدول شماره ۴. نتایج همگنی شیب‌های رگرسیون بین متغیرهای کمکی
(پیش‌آزمون) و وابسته (پس‌آزمون) در سطوح عامل (گروه‌های آزمایش و کنترل)

سطح معناداری	F آماره	میانگین مربعات	درجه آزادی	مجموع مربعات	خودتنظیمی
۰/۸۶۶	۰/۰۲۹	۰/۲۷۲	۱	۰/۲۷۲	

در جدول شماره ۴ اثر تعاملی گروه و نمرات پیش‌آزمون متغیرهای وابسته جهت بررسی همگنی شیب‌های رگرسیون بررسی شد، سطح معناداری و مقدار F به دست آمده خودتنظیمی ($F = ۰/۰۲۹, P \cong ۰/۸۶۶ > ۰/۰۵$) محاسبه شد. با توجه به اینکه سطح معناداری بیشتر از $۰/۰۵$ می‌باشد، بنابراین همگنی شیب رگرسیون مورد تأیید قرار می‌گیرد.

با توجه به برقرار بودن تمامی مفروضه‌های تحلیل کوواریانس در راستای تحلیل استنباطی و آزمون سؤال پژوهش از این آزمون استفاده گردید تا به سؤال پژوهش پاسخ دهد که؛ حفظ موضوعی قرآن کریم بر میزان خودتنظیمی دانش‌آموزان دختر دوره اول متوسطه به چه میزان تأثیرگذار است؟

جدول ۵. نتایج حاصل از تحلیل آنکوا در متن مانکوا بر روی میانگین‌های متغیر خودتنظیمی
در گروه آزمایش و گروه کنترل در مرحله پس‌آزمون

ضریب اتا	سطح معناداری	F آماره	میانگین مربعات	درجه آزادی	مجموع مربعات	
۰/۷۶۲	۰/۰۰۰۱	۴۳/۲۰۷	۳۸۸/۸۴۰	۲	۷۷۷/۶۸۰	مدل تصحیح شده
۰/۰۰۹	۰/۶۱۸	۰/۲۵۵	۲/۲۹۱	۱	۲/۲۹۱	عرض از مبدا
۰/۷۱۰	۰/۰۰۰۱	۶۶/۱۳۱	۵۹۵/۱۴۷	۱	۵۹۵/۱۴۷	پیش‌آزمون
۰/۳۴۸	۰/۰۰۱	۱۴/۴۳۷	۱۲۹/۹۲۶	۱	۱۲۹/۹۲۶	گروه
-	-	-	۹	۲۷	۲۴۲/۹۸۷	خطا
-	-	-	-	۳۰	۶۳۵۸۴	مجموع
-	-	-	-	۲۹	۱۰۲۰/۶۶۷	مجموع تصحیح شده
		۰/۷۴۴	R^2 تنظیم شده		۰/۷۶۲	R^2

در جدول شماره ۵ نتایج آزمون تحلیل کوواریانس پس آزمون با برداشتن اثر پیش آزمون بین دو گروه در متغیر خودتنظیمی ارائه شده است. براساس نتایج مندرج در جدول با توجه به سطح معناداری به دست آمده که کمتر از $0/01$ می باشد، با اطمینان ۹۹ درصد می توان گفت که حفظ موضوعی قرآن کریم بر خودتنظیمی دانش آموزان مؤثر است. همچنین براساس نتایج جدول شماره ۱ میانگین نمرات پس آزمون گروه آزمایش ($48/13$) نسبت به گروه کنترل ($43/20$) افزایش یافته که این تفاوت معنادار است. از طریق اندازه اثر متوجه می شویم که متغیر مستقل تا چه اندازه بر متغیر وابسته اثر گذاشته است. شاخص اندازه اثر (ضریب اتا) به دست آمده حاکی از این است که $34/8$ درصد افزایش میزان خودتنظیمی آزمودنیهای شرکت کننده در گروه آزمایش را می توان به آموزش حفظ موضوعی قرآن کریم نسبت داد. اندازه اثر کمتر از $0/1$ کوچک، بین $0/1$ تا $0/25$ متوسط و $0/25$ تا 1 بزرگ در نظر گرفته می شود (کولمن، ۲۰۰۹). طبق جدول شماره ۵ اندازه اثر متغیر خودتنظیمی در حد بالا است، بنابراین متغیر مستقل آموزش حفظ موضوعی قرآن کریم در حد بالایی بر خودتنظیمی تأثیر گذاشته است. توان آماری برابر با $0/956$ است. به عبارت دیگر اگر این تحقیق ۹۵۶ مرتبه تکرار شود در هر بار آموزش حفظ موضوعی قرآن کریم بر خودتنظیمی در سطح معنی داری تأثیر گذار است. مقدار R^2 تنظیم شده نشان می دهد که حدود ۷۴ درصد تغییر در متغیر وابسته ناشی از تغییر در متغیر مستقل می باشد.

بحث و نتیجه گیری

نتایج پژوهش حاضر حاکی از آن است که حفظ موضوعی قرآن تأثیر به سزایی بر خودتنظیمی دانش آموزان دختر دوره اول متوسطه دارد. اگر چه تحقیقی یافت نشد که کاملاً با این مطالعه قابل مقایسه باشد، اما نتایج پژوهش های رضایی و همکاران، (۱۳۹۷)، لکزایی و همکاران (۱۳۹۷)، زرافشانی و همکاران، (۱۳۹۶)، پاسالاری و ذاکری (۱۳۹۴)، کاشی (۱۳۹۱)، مفاخری و معتمدی (۱۳۹۰) و Roisatul (۲۰۱۹) به نوعی موید آن است که انس با قرآن زندگی انسان را به طرز مثبتی تحت تأثیر قرار می دهد. ولی یافته های این پژوهش با نتیجه به دست آمده در پژوهش Ginting (۲۰۱۹) غیر همسو می باشد؛ چرا که وقتی مدت زمان مشارکت دانشجویان دانشگاه اسلامی بین المللی مالزی در برنامه حفظ قرآن مورد بررسی قرار می گیرد درمی یابیم که پژوهشگر آن فقط برنامه ۵ جلسه ای برای مشارکت کنندگان تدارک است که می تواند عدم تأثیر قرآن بر خودتنظیمی و کنترل خشم

آن‌ها باشد؛ چون این مقدار زمان برای دستیابی به نتیجه‌ای معتبر کافی نیست. در دیگر پژوهش‌های مذکور، پژوهشگران به مقایسه میزان متغیرهای روان‌شناختی در بین حافظان و غیرحافظان پرداخته‌اند که طبیعتاً میزان و مقدار انس با قرآن حافظ مدتی قابل ملاحظه را شامل می‌گردد. همچنین در پژوهش جینتینگ بیان گردیده که بین میزان خودتنظیمی دو گروه تفاوت معنادار وجود نداشته و این نکته یعنی برنامه حفظ با همان مقدار هم توانسته همپای دیگر برنامه‌های دانشجویان در میزان خودتنظیمی آن‌ها مؤثر واقع گردد. از طرفی، نوجوانان با آغاز ساده‌ترین فعالیت‌های قرآنی که همانا حفظ موضوعی است، می‌توانند با بهره‌گیری از روش‌های گوناگون حافظه خود را تقویت نمایند به طوری که یکی از این شیوه‌ها استفاده از راهبردهای یادگیری خودتنظیمی است که می‌تواند در حفظ سریع‌تر و بهتر قرآن تأثیر بسیار مثبتی داشته باشد. از آنجایی که در کشور اسلامی ما توصیه‌های دینی فراوان بر این است که قرآن باید در زندگی انسان نقش پررنگی داشته باشد، نوجوانان و جوانان زیادی به حفظ قرآن می‌پردازند؛ چراکه اعتقاد عمومی بر این است که حفظ قرآن در جنبه‌های مختلف توانایی‌های فرد، تغییر مثبتی ایجاد خواهد نمود.

در نهایت، از آنجایی که نتایج این مطالعه نشان می‌دهد که حفظ موضوعی قرآن می‌تواند در زندگی روزمره به‌خصوص خودتنظیمی دانش‌آموزان مؤثر باشد پیشنهاد می‌شود که؛ آیاتی از قرآن که به‌طور موضوعی می‌تواند زندگی اجتماعی نوجوانان به‌ویژه دانش‌آموزان را تحت تأثیر قرار دهد، با دقت زیر نظر اهل فن طبقه‌بندی گردند و به‌صورت مدون در مدارس در ساعات درسی تدریس شوند. از طرفی، از معلمان دروس غیردینی و قرآن نیز در بهره‌گیری از این آیات موضوعی در کلاس درس‌شان استفاده نمایند؛ چراکه میزان تأثیر آن بر یادگیرندگان به مراتب بیشتر از معلمان اثرگذاری معلمان دینی و قرآن می‌باشد. همچنین توصیه می‌شود با کاربردی کردن مفاهیم قرآنی از طریق حفظ موضوعی آیات، در زندگی افراد به‌خصوص کودکان و نوجوانان در جهت تکوین شخصیتی خودتنظیمی، توجه ویژه شود؛ دروس قرآن مدارس در جهت هم‌نشینی و تأثیر هر چه بیشتر آیات قرآنی در زندگی دانش‌آموزان به‌وسیله حفظ آیات دسته‌بندی شده متناسب با سن مخاطبین دوره‌های آموزشی مجدداً طراحی، اجرا و مورد ارزیابی قرار گیرد؛ کتاب‌هایی پیرامون حفظ موضوعی آیات الهی به اقتضای دوره‌های دبستان و متوسطه تدوین گردد؛ اجرای برنامه‌های متنوع‌تر معاونت‌های پرورشی مدارس و مربیان تربیتی در جهت ترغیب حداکثری دانش‌آموزان برای شرکت در برنامه‌های حفظ موضوعی قرآن در دستور کار قرار گیرد.

- پاسالاری، اعظم و ذاکری، حمیدرضا (۱۳۹۴). اثربخشی آموزش حفظ قرآن بر عزت نفس و پرخاشگری نوجوانان شهر شیراز، دومین کنگره سراسری روان‌شناسی کودک و نوجوان، دانشگاه شهیدبهشتی، تهران.
- پاشا، رضا و گل شکوه، فرزانه (۱۳۹۶). تأثیر آموزش هوش هیجانی بر پرخاشگری و سازگاری اجتماعی - عاطفی دانش‌آموزان دارای اختلالات هیجانی و رفتاری، *مجله مطالعات ناتوانی*، (۷)، ۱۳، ۲۷-۳۴.
- پورموحّد، زهرا؛ یاسینی اردکانی، سید مجتبی؛ روزبه، بهزاد؛ یاسینی اردکانی، سید علیرضا و راعی عزآباد، اکرم (۱۳۹۹). تأثیر آوای قرآن کریم بر اختلال استرس پس از سانحه در مادران نوزادان نارس. *مجله قرآن و طب*، (۱)، ۵، ۵۰-۵۷.
- رضایی، محمد؛ فرخی، نورعلی؛ دارابی، فردین و محمدی جواد (۱۳۹۷). تأثیر تلاوت قرآن کریم بر میزان خطرپذیری نوجوانان در مقابل رفتارهای پرخطر، *فصلنامه فرهنگ مشاوره و روان‌درمانی*، (۹)، ۳۵، صص ۷۹-۹۸.
- زرافشانی، محمدکیان؛ رضایی، آذرمیدخت و زرافشانی، غزل (۱۳۹۶). مقایسه شاخص‌های سلامت عمومی زنان حافظ قرآن و زنان غیر حافظ شهر کرمانشاه، *مجله پژوهش در دین و سلامت*، (۳)، ۲، ۵۲-۴۳.
- فیاض، فاطمه؛ سلگی، مریم و نبوی، زهره سادات (۱۳۹۹). اثربخشی مداخله درمانی قرآنی برای افسردگی؛ یک مطالعه موردی. *مجله قرآن و طب*، (۲)، ۵، ۱۱-۱۹.
- گرمارودی، غلامرضا؛ مکارم، سیده شهره و عباسی، زینب (۱۳۸۸). «عادات پرخطر بهداشتی در دانش‌آموزان شهر تهران». *فصلنامه پایش*، (۹)، ۱۳، ۱۹-۱۳.
- کاشی، عصمت (۱۳۹۱). بررسی اهمیت و آثار حفظ قرآن بر شخصیت و امنیت روانی فرد. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه کاشان، دانشکده علوم انسانی، ۱-۲۴۵.
- کدیور، پروین (۱۳۸۰). بررسی سهم باورهای خود کار آمدی، خود گرانی و هوش در پیشرفت درسی دانش‌آموزان به‌منظور الگویی برای یادگیری بهینه، پژوهشکده تعلیم و تربیت، تهران.
- لکزایی، جواد، ثناگو، اکرم؛ کاوسی، علی؛ جویباری، لیلا؛ کاوسی، ابوالفضل؛ حقدوست، زینب و نصیری، حسین (۱۳۹۷). بررسی مقایسه‌ای سلامت روان در بین حافظان قرآن و غیرحافظان شهر گرگان، *مجله پژوهش در دین و سلامت*، (۴)، ۵، ۵۷-۶۶.
- مفاخری، عبدالله و معتمدی، عبدالله (۱۳۹۰). بررسی میزان یادگیری خودتنظیمی در بین حافظان قرآن و غیرحافظان قرآن، *مجله روان‌شناسی و دین*، (۴)، ۲، صص ۹۹-۱۱۲.
- موسوی‌نژاد، عبدالمحمد (۱۳۷۶). مطالعه ارتباط بین باورهای انگیزشی و راهبردهای یادگیری خودنظم داده شده با پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان سال سوم راهنمایی، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه تهران.
- نصرتی کبری (۱۳۹۳). نقش حفظ قرآن درحافظه رویدادی ومعنایی دانش‌آموزان دخترشهر تهران، *تحقیقات علوم رفتاری*، ۱۲، (۲)، ۲۴۴-۲۵۳.

REFERENCES

- Cazan, A.M. (2013) Teaching self-regulated learning strategies for psychology students social and behavioral sciences, V78, P743_747.
- DeSmul, M ; Heirweg, S ; VanKeer, H ; Devos, G & Vandeveldé, S. (2018). How competent do teachers feel instructing self-regulated learning strategies ? Development and validation of the teacher self-efficacy scale to implement self-regulated learning, *Academic Bibliography, Teaching And Teacher Education*. 71. p.214-225.
- Ginting, Evi Destikasari (2019). Differences In Self-Regulation And Student Engagement Between IIUM Undergraduates Taking Tahfiz And Non-Tahfiz Co-Curricular Activities. A dissertation submitted in fulfilment of requirement for the degree of master of education. International Islamic University Malaysia.
- Murphy, H. & Murphy, E (2006). Camping quality of life if using the world health organization quality of life measure in a clinical and non-clinical sample exploring the role of self-esteem self-efficacy and social functioning. *Journal of mental health*. V15, p289-300.
- Navaz, nazia And Jahangir, syeda farhana (2015). Effects of Memorizing Quran by Heart (Hifz) On Later Academic Achievement. *Journal of Islamic Studies and Culture*, , Vol. 3, No. 1. 58-64
- Pustenine, M. PulkinenL (2001). Models of self-regulated learning, A review Scandinavian

- journal of educational research*. V45, P87-96.
- Raisanen, M., Postareff, L & Lindblom, S (2016). University students self and co-regulation of learning and processes of understanding a person oriented approach learning and individual differences. V47, p281-288.
- Roisatul, Mostaqimah (2019). The Influence Of Intelligence Quotient (IQ) , Self-Efficacy And Self-Regulated On The Ability To Memorize Al-Quran. *Didactika Religia: Journal Of Islamic Education*. V7, Number 2.
- Sheikha. Mudhir., Abdullah. Hassan & Othman. Saffin (2013). Effects Of Quran Listening And Music ON Electroencephalogram Brain Waves, *The Egyptian Society of Experimental Biology*, 9 (1) : 119-121.
- Slamet, Seri (2019). The Effect Of Memorizing Quran The Children Cognitive Intelligence. *Humanities & Social Siences Reviews*. V7, Number3. Pp 571-575.
- The effect of thematic memorization of the Quran on self-regulation of the students: (case study: first high school girls in the farahan city).
- Zimmerman, B. j (2002). Becoming a self-regulated learn: *an ore view, theory in to practice*, 41: 64-70.

